

کانال تخصصی تاریخ من

@tarikheman3

کد جزوه:

۲۱۵

تاریخ

پایه: دهم علوم انسانی
تهیه کننده: فریده جهانگیری-ایده

درس پانزدهم

زبان

زبان ساکنان ایران قبل از آریایی ها: درباره زبان ساکنان اولیه ایران پیش از مهاجرت اقوام آریایی، به جز ایلامیان اطلاعات مکتوبی نیست.

زبان ایلامی: زبان مردمان جنوب غربی فلات ایران زبان رسمی و نوشتاری حکومت و تمدن ایلام مدت زمان رایج بودن زبان ایلامی: از زمان ایلامیان تا مدتی بعد ورود آریاییان

زبان دوم نوشتاری هخامنشیان: زبان ایلامی

دو نمونه از کاربرد زبان ایلامی در زمان هخامنشی: ۱- برخی از سنگ نوشته های دوره هخامنشیان به ایلامی نیز نوشته شده ۲- تمامی هزاران لوح گلی کشف شده از تخت جمشید، به خط و زبان ایلامی است.

زبان های ایرانی: پس از استقرار آریایی ها در اسران، زبان ها و گویش های گوناگونی که شباهت های بسیار داشتند متداول شد که زبان شناسان آن ها را زبانه ای ایرانی می گویند.

زبان های ایرانی: شاخه ای از زبان های هند و ایرانی

اقوام هند و ایرانی قبل از جدا شدن به زبان هندی و ایرانی تکلم می کردند. زبان هند و ایرانی زیر شاخه زبان های هندو اروپایی است.

مراحل تغییر و تحول زبان های ایرانی از آغاز تا کنون: کهن، میانه و نو

محدوده زمانی و مکانی زبان های کهن ایرانی: از قدیمی ترین زمان تا پایان هخامنشیان در مناطق مختلف فلات ایران آثار مکتوب تنها از دو زبان فارسی باستان و اوستایی بر جای مانده است.

نیای زبان فارسی امروزی: پارسی باستان زبان قوم پارس

زیر شاخه های زبان های کهن: ۱- اوستایی ۲- پارسی باستان ۳- مادی

زبان دوره هخامنشیان: زبان پارسی باستان

مدارک برجای مانده از زبان پارسی باستان: سنگ نوشته های پادشاهان هخامنشی نوشته شده به خط میخی

زبان اوستایی: زبان مردمان بخشی از نواحی شرقی ایران

آثار به جا مانده از زبان اوستایی: به جز اوستا و آثار وابسته به آن اثر دیگری برجا نمانده است.

زبان های ایرانی دوره میانه: ۱- زبان های غربی ۲- زبان های شرقی

۱- زبان های غربی: الف) پارتی یا پهلوی اشکانی ب) فارسی میانه یا پهلوی ساسانی

۲- زبان های شرقی: الف) سکایی ب) خوارزمی ج) بلخی د) سغدی

محدود زمانی رواج زبان های دوره میانه: تقریباً از زمان سقوط هخامنشیان تا فرو پاشی ساسانیان و حتی قرون نخستین

اسلامی

۱- محدوده زبان پارتی یا پهلوی اشکانی: در مناطق شمال و شمال شرق ایران، زبان رسمی و درباری حکومت اشکانیان

محدوده زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی: در نواحی جنوب و جنوب غربی ایران، زبان رسمی و درباری حکومت

ساسانی

زبان های ایرانی نو: زبانهای ی که در دوران اسلامی به تدریج در منطق مختلف ایران گسترش یافتند.

ادبیات

نقل شفاهی داستان ها و تعالیم دینی و ادبی بر کتابت و نوشتن ترجیح داده می شد از این رو نوشتن متن های ادبی و دینی معمول نبود و اسناد مربوط به سیاست و تا حدودی اقتصاد راکتابت می کردند.

ادبیات در دوره مادی: اشاره مورخان یونانی به داستانهای حماسی و عاشقانه مادی و نیز برخی اشعار آن دوره و نقل آن به

صورت شفاهی

ادبیات در دوره هخامنشیان: گزارش های مورخان رومی در زمان هخامنشیان بیانگر نقل شفاهی داستان های متعدد

توسط مردم می باشد

مهمترین نمونه داستانی دوره هخامنشیان: داستان هزار افسان که داستان هزار و یک شب بر اساس آن شکل گرفت

ادبیات دوره اشکانی: تقریباً هیچ نوشته ادبی به زبان و خط پارتی برجای نمانده اما شواهد بسیاری دال بر وجود ادبیات

شفاهی آن دوره است.

دوره رواج نقل داستانهای ملی و پهلوانی: در زمان حکومت اشکانی

موسیقی دانان دوره گرد دوره اشکانی: معروف به گوسانها.

گوسان ها: شاعران و موسیقی دانان دوره گردی که با شور و هیجان بسیار داستان های ملی و پهلوانی را از حفظ برای مردم

می خواندند و آن ها را سینه به سینه به نسل های بعدی منتقل می کردند.

نقش فرهنگی گوسان ها: نقل داستانهای ملی و پهلوانی عصر اشکانی از حفظ و انتقال سینه به سینه آن ها به نسلهای

بعدی

اهمیت داستان های ملی و پهلوانی دوران اشکانی: این داستانهها در تدوین خداینامه ها و شاهنامه فردوسی مورد

استفاده قرار گرفت.

ادامه سنت نقالی و قصه گویی پس از تدوین خداینامه و شاهنامه، همچنان در ایران تا دوران معاصر ادامه یافت

منظومه های داستانی قرن ۵م: درخت آسوریک و یادگار زریران به خط زبان پهلوی ساسانی

اصل و ریشه داستان بیژن و منیژه: اصل و ریشه اشکانی

موضوعات آثار مکتوب دوره ساسانیان: موضوعهای ادبی، دینی، پند و اندرز، حقوق، تاریخ و جغرافیا از دوران ساسانیان، و اغلب به نثر به خط و زبان پهلوی ساسانی

آموزش

وضعیت تعلیم و تربیت پیش از ساسانیان: اطلاعات کامل و دقیقی در دست نداریم.

وضعیت آموزش در دوره هخامنشیان: براساس گزارش و آگاهی های پراکنده در آثار نویسندگان یونانی معاصر با هخامنشیان، بیشتر بازتاب دهنده شیوه تعلیم و تربیت فرزندان خاندان شاهی و درباریان است.

آموزش در دوره ساسانیان: به دلیل باقی ماندن آثار و منابع مکتوب متعدد اطلاعات قابل توجهی در این زمینه وجود دارد.

دلایل اهمیت تعلیم و تربیت در ایران باستان: ۱- پرورش فرزندان دانا، پرهیزگار، دلیر، بردبار، فرمانبر و سخت کوش

۲- تأکید آیین و فرهنگ ایرانی بر اهمیت تربیت و ارزش دانایی و خردورزی

ابعاد آموزش و پرورش در ایران باستان: دارای ابعاد گسترده شامل؛ تربیت جسمانی، اخلاقی، اجتماعی، دینی، شغلی و حرفه ای

مراحل تعلیم و تربیت در ایران باستان: ۱- کودکان تا پنج یا هفت سالگی در درون خانواده، پرورش می یافتند و مادران

نقش مهمی در آشنایی فرزندان با آداب و رسوم خانوادگی، اجتماعی، دینی و میهنی و آموختن راه و رسم پسندیده زندگی آنان داشتند. ۲- در مرحله بعد آموزش و پرورش اغلب در خارج از خانه و مدرسه و آموزشگاه انجام می شد.

وضعیت آموزش در دوره ساسانیان: تنها فرزندان خاندان شاهی، درباریان، اشراف و موبدان می توانستند به مدرسه بروند

و تحصیل کنند؛ فرزندان توده مردم از قبیل کشاورزان، پیشه وران و صنعتگران، این امکان را نداشتند که در مدارس درس بخوانند.

شواهد نشان می دهد در دوره ساسانیان برخی گروه های اجتماعی مانند پیشه وران و بازرگانان تلاش کردند تا فرزندانشان بتوانند در مدرسه تحصیل کنند.

بنا به نوشته کریستن سن، نویسنده کتاب «ایران در زمان ساسانیان» گروه بسیاری از بازرگانان شهرها، خواندن و نوشتن و حساب می دانستند.

برنامه آموزشی در دوره ساسانیان: قسمتی از برنامه درسی مدارس از قبیل آموختن اصول دین زرتشتی، فراگیری آداب

و رسوم دینی و میهنی و مختصری خواندن و نوشتن، همگانی بود. اما برای گروه های مختلف مثلا شاهزادگان و فرزندان

صاحب منصب سیاسی و نظامی آموزش های ویژه چون فراگیری دانش های سیاسی، کشورداری، فنون رزمی و گاهیی زبا

نهای خارجی وجود داشت. فرزندان موبدان تعلیمات دینی و اوستایی آموزش داده می شد. و به فرزندان دبیران خط، زبان،

ادبیات و حساب آموزش داده می شد. کودکان و جوانان خاندان شاهی و صاحب منصبان انواع ورزش ها از جمله سوارکاری را فرا می گرفتند.

آموزگاران عصر ساسانی: آموزگاری به عنوان یک شغل رسمی به موبدان اختصاص داشت. آن ها بر معارف دین زرتشتی،

ادبیات پهلوی و برخی علوم دیگر تسلط داشتند و اداره آموزشگاه ها عموماً با موبدان بود.

علوم و مراکز آموزش عالی

در ایران باستان دانشمند یا فیلسوف مشهوری مانند افلاطون و ارسطو بقراط نداریم اما از مندرجات اوستا، شاهنامه کتیبه ها

و گزارش تاریخ نویسان یونانی و رومی استنباط می شود دانش و فرهنگ ایرانیان در سطح بالایی بود.

دانش در کتاب اوستا: در اوستا مطالب گوناگونی دربارهٔ ارزش دانش و بزرگداشت دانشمندان وجود دارد فصلی بنام دانش دارد که در این فصل مطالبی دربارهٔ پزشکی، دامپزشکی، ستاره شناسی، حکمت، امور اجتماعی و حقوق طبیعی بیان شده است.

وضعیت علمی دوران هخامنشیان: ایران در این دوران مرکز دانش ها و مبادلات فرهنگی بین کشورهای متمدن زمان بود و علوم و فنون بین النهرین، مصر، ایلام، هند و آسیای صغیر که جزو قلمرو این شاهنشاهی بودند، با دانش های ایرانی آمیخته شدند. مندرجات کتیبه ها و پاره ای از گزارش های مورخان یونانی نشان می دهد خاندان هخامنشی پشتیبان دانش و هنر بوده اند

وضعیت علمی دوران ساسانیان: پیشرفت علمی و فرهنگی به مراتب بیشتر از دوره های قبل بود. شاهان ساسانی به نشر علوم و بزرگداشت دانشمندان و رفاه آنان علاقه و توجه داشتند.

پیامد علاقه شاهان ساسانی به علم: گسترش مبادلات فرهنگی با هند و روم در زمان خسرو انوشیروان و شکل گیری جنبش علمی نیرومندی در ایران

پادشاه ساسانی که علاقه زیادی به مباحث فلسفی و دینی داشت: خسرو انوشیروان

علت پناهنده شدن فیلسوفان یونانی در زمان خسرو انوشیروان به ایران: تنگ نظری امپراتور روم دانشگاه جندی شاپور

یکی از برجسته ترین مراکز علمی جهان باستان، دانشگاهی بود که در عصر ساسانی در شهر جندی شاپور پدید آمد

مکان شهر جندی شاپور: در حوالی دزفول کنونی در استان خوزستان

دانش هایی که در جندی شاپور تدریس می شد: پزشکی، فلسفه، نجوم و الهیات تدریس می شد اما پزشکی رونق و پیشرفت بیشتری داشت. و پزشکانی از ایران، هند و یونان در آنجا مشغول به کار بودند.

ویژگی مهم دانشگاه جندی شاپور: مانند دانشگاه های امروزی، دارای بیمارستانی بود بیمارستانی که در آن دانشجویان در کنار آموزش نظری، به صورت عملی با درمان آشنا می شدند. دانشگاه جندی شاپور تا قرون نخستین اسلامی فعالیت می کرد.

کانال تخصصی "تاریخ من" @tarikheman3

تاریخ